

*Љупка Катана**

НЕКОЛИКО ЦРТИЦА О ИСТОРИЈСКОМ РАЗВОЈУ КОМУНИКАЦИЈЕ; ПОГЛЕД ИЗ УГЛА НОВОГ ВРЕМЕНА

Сажетак

Кроз неколико цртица, даћу осврт на историјски развој људске комуникације, као предмета рада, размотрен од периода знаног развитка, до данас. Полазим од основног одређења појма, да бих даљим текстом и кроз литературу академских аутора, разложила периоде зачетака и осврт свела на разматрање комуниколошке праксе на нивоу данашњице.

Кроз историјско-теоријске опите ваља доћи до увида у основу науке о комуникацији, најпре путем анализе резултата неких од претходних радова. Тиме и сагледавање начина којим су аутори посматрали алате у комуницирању раније цивилизације и исхода које су увидели, како би се поставила база даљег истраживачког рада. Методе које се користе у раду чине ретроспективу увида у историјске анализе појединих истраживача ове области. У раду се користи и упоредна метода, у смислу увида у интерпретацију тражених појмова. Резултати рада показали су да, иако честа тема истраживања, комуникацију је потребно дубље сагледати, најпре кроз основе њеног развоја, дакле увидом у њене почетке (и прапочетке). У складу с тим, резултати би требало да покажу да ваља радити на унапређењу квалитета људске комуникације савременог доба, која је могућа једино кроз анализу и почетни осврт (најпре) њене историје.

Кључне речи: комуникација, историјски осврт - комуницирања, ново доба, друштвене мреже, будуће комуницирање.

* lj.katana@gmail.com

УВОД

Све што чинимо и чега се дотакнемо у нашим животима, везано је за комуникацију и заснива се на комуникацији, као основној врсти интеракције, општења међу људима. Комуникација је одувек била - услов свих услова, када је реч о базичности остварења потреба и животних процеса, како са практичног, тако и са теоријског становишта и на нивоу категорије сазнања. Као модел људске интеракције и непрекидног процеса размене симбола (и значења) међу људима, одувек је постојала, па је, у складу са тим, у анализи посматран њен пређашњи период, оличен у спознаји пре савременог и сагледан из угла данас, на послетку.

У раду је дат осврт на историју развоја процеса комуникације, односно процеса размене/размењивања порука међу људима, приказан прегледом изабране литературе. Трагајући за првим појавама такве размене и кроз анализу записа, кретаћем се од периода антике (па и пре тога) до форми које постоје данас, са наглашеним оптимизмом ка будућим, унапређеним начинима, односно средствима комуницирања који враћају нешто сложенију лепоту говорног и писаног израза, склањајући упрошћене форме новосеријског оштећеног говора. Пролазећи кроз историсјку орбиту термина, те користећи се објашњењима извора који дају потпору историјској тачности података, јасно је да је овде у питању – само краћи осврт на задату тему, обједињен у прегледу поменуте перспективе неких од претходних истраживача, а за који тек предстоје дубља и сврсисходнија истраживања.

ТЕРМИН

Термин - комуникације изворно потиче од латинског глагола *communicare* – саопштити, договорити се, расправљати, саветовати (се), начинити заједничким.¹ Тиме се људско друштво уско везује за процес сарадње, односно могућности да заједнички живе и раде а у сврху већих и/или општих циљева. “А сарадња је немогућа без комуницирања.” (*Комуникација и језик, знаци, говор, писмо* 1968, 16).

“Комуникација је друштвени процес, социјални догађај, јер претпоставља људе као актере тога чина.” Па се најлакше може разумети као општење, односно саопштавање одређене поруке (Божиловић 2008, 16).

1 Глагол *communicare*, у присној је вези са латинском речи *communitas*, која се односи на заједницу, пријатељство али и правичност у међуљудским односима.

Иако су се бројни аутори бавили овом тематиком, давајући своје дефиниције, што само показује сложеност феномена о којем је реч, постоје бројне субдисциплине и теоријске специјализације које су за предмет истраживања узеле управо комуникацију (Томић 2003, 31), па и савремене школе и факултети, посебно на тлу западне хемисфере света. Потребно је, чини се, изнова увидети постојећа (са)знања, додати нова и прилагодити их савременом времену. То се нарочито односи на процес толико убрзан у данашње време, какав је процес комуникације.

Табсов модела комуникације (Табс 2013, 37) представља скицу где је приказан основни акт комуникацијског процеса. Овакав модел показује само два актера, односно два човека који разговарају и на њему можемо видети суштину данашњег комуникацијског процеса.²

КОМУНИКАЦИЈА КРОЗ ИСТОРИЈУ

Почевши од праисторије, преко средњег века, периода антике, новог доба па до савременог и дигиталног доба, начини комуникације и средства комуницирања су се мењали заједно са мењањем људске расе и потпуно у складу са еволуцијским, културолошким, цивилизацијским и другим видовима развоја. Међутим, сведоци смо великог убрзавања технолошког процеса, иновативно-компјутерских и готово неухватљивих орбита техничког развоја које савремена цивилизација готово да тешко и успорено може да испрати. Тиме и стари процес комуникације поприма своје нове (и радикално другачије) облике те је потребне њу (комуникацију) ускладити са савременим токовима тако да не изгуби своју изворност као типично људске (хумане) категорије.

Из бројних анализа аутора видимо да се историјска представа настанка комуникације мењала и кроз литературу. Дуго година уназад, веровало се да је говор као функција својствен само модерном човеку, хомо сапијенсу, као и да је комуникација раног човека била сведена на неартикулисане звуке којима су се људи споразумевали. Међутим, такав став промењен је налазима новијих истраживања. Овакви налази показују да су говорни облици комуникације у раним заједницама били засновани на комуницирању знаковима и симболима, што је зависило највише од услова живота и од локалитета. Први људи, преци човека који су користили говорну комуникацију још пре 60.000 година, били су ненадреталци.

² На поменутом моделу, оба актера представљају изворе процеса комуникације јер један одашиље поруку коју други (прималац) прима, декодира и потом одашиље нову у супротном смеру (Више: Табс 2013, 37).

У складу са поменутиим, аутор Дикон (Deacon) објашњава да су анализе међународних истраживачких тимова открили неандерталску кост, кључну за говор људи, у Тел Авиву, ископавајући кости у пећинама (Deacon 2010, 9000-9006). Други истраживачи, такође наводе своје доказе. Дикон такође истиче да су рани представници хомо сапијенса, иако са већим, обимнијим мозгом него што је наш, имали смањену интелигенцију и неспособност да говоре. (Deacon 2009, 897-916). Како време пролази и на основу новијих истраживања, такве представе о раном човеку нестају (Исто). Према ранијим истрагама ауторке Дин Филк (Dean Falk) са одељења антопологије Универзитета у Њујорку, модели фосила указују да је постојала добро развијена област језика, тиме и способност за говор (Dean Falk 2016). Њихов говор, свакако, био је лошији него данас, али постоје докази да су рани људи комуницирали са нешто суженијим распоном вокала. Тиме је и доказано да су неандерталци били довољно интелигентни и са способношћу за говор и размењивање речи једни са другима (Исто).

ОСВРТ КРОЗ ПЕРИОДЕ

Будући да комуникативна пракса људи захтева своје опите у различитим периодима, како би се сагледао њен напредак кроз време, потребно је, чини се, изнова проћи кроз историју развоја и направити кратак осврт на исти.

Историјско доба, према историчарима, садржи периоде подељене на стари, средњи, нови век (Smith 1884, 9) и на савремено доба. Претходи им период праисторије. Како се овде бавимо преваходно комуникацијом људи, као предметом осврта, видимо да се већински део аутора слаже да је почетак комуникацијске праксе везан првенствено за настанак - сликовног писма.

У праисторијско доба и на самом почетку развитка цивилизације, људи су живели у пећинама и комуницирали говором, који се сводио углавном на размену информација о лову и проналажењу хране (Smith 1906, 1510-1519). Потом је откривена ватра, па је човек могао, уз помоћ гаражи да црта на зидовима пећина цртеже, тако-зване петроглифе,³ потоње пронађене свуда у свету. Сачувани су и данас и везују се за праисторијско доба (*New World Encyclopedia*, 2019). С друге стране, димни сигнали, створени уз помоћ ватре, у многим племенима користили су се као средство комуницирања на удаљеним локацијама, тамо где су могли бити видљиви. Такође, коришћени су као знакови упозорења долазеће опасности или за

3 Петроглифи - (од грчких речи petros: камен, стена и glyphein: урезати, гравирати).

помоћ у преживљавању. Зачетници оваквог начина била су племена првобитних америчких Индијанаца, иако тек касније званично откривена (Jose de Solis, 2006), као и заједнице древних Кинеза. Били су то неки од првих начина комуницирања тадашњег човека, *забележеним* у историји. Временом човек је, заједно са другим врстама еволуционог напретка, усавршио и говор.

С друге стране, време које називамо старим веком, поред настанка првих цивилизација и класног друштва, везује се, у контексту теме, за појаву првог писма. Односи се на период до пада Западног римског царства, 476. године (Smith 1906, 1519). Сматра се да је најстарије писмо измишљено од стране Сумеријаца. Чинило је приказе у виду слика, (тадашњих сликовних речи), као наставком почетних пећинских цртежа. Временом, ради олакшане употребе, било је упрошћено па је из сликовног настало клинасто писмо јер су уместо слика коришћене цртице (Исто).

Стари Египћани имали су сопствене периоде раста и цивилизацијског напретка (Smith 1884, 15), те је на подручју њихове земље настало ново сликовно писмо названо хијероглифима (Sir Alan 1973, 27). Према предању, Феничани су нешто касније, измислили гласовно писмо, алфабет, који су преузели Грци и Римљани (*Комуникација и језик, знаци, говор, писмо* 1968, 350-351).

Антика припада старом веку и везује се за културу тадашње Грчке и Рима, као и држава које су биле под њиховим директним или индиректним утицајем. Тиме су ове две државе оставиле знатан траг на развој језика и говора, посебно узимајући у обзир плодно реторичко тле које је било развијано у тадашњим полисима.⁴ Теорија и пракса говора развијале су се у античкој Грчкој заједно са категоријама демократије и јавности (Томић 2003, 17), угодно спојених у политику демократске јавности.⁵ У таквом окружењу развитка, где су владала веровања у виша стања свести, али и истраживање сврсисходности напретка ка новом и корисном, могла је да се развија и комуникација (Smith 1884, 40).

Реторика је била и остала централна тачка историјског процвата комуникације уколико посматрамо категорију неговања лепог и истинитог говора. У том смислу, главно правило било је говорити истину, чак и на уштрб лепоте, тј. добро говорити али увек у складу са истинитим (Петровић 1995, 147). Грчко беседништво највише је било окарактерисано њиховим традиционалним – спорењем, које

4 Реч *полис*, грчког је порекла. Етимолошки је префикс речи политика и означава концепт државе-града, једно од најплоднијих историјских окружења развоја реторике и писма.

5 Демократска пракса у полисима, тражила је одлично познавање говорничких вештина, као предуслов за учешће у јавном животу. Таква пракса допринела је изванредном развоју говорништва.

је дало својеврсни печат изражају мишљења кроз испољавање критичког става. Такво својство грчког мишљења и говора, чуваног на агори, преузето је и од стране тадашњег Рима (Тадић 1995, 24). Дебате су постале устаљени начин и захтев у јавном говору. Античка Грчка се, зато може узети као место рођења, првенствено праксе, а онда и теорије говорништва (Томић 2003, 17).

Период средњег века односи се на период од 5-15. века односно период који је започео падом Западног римског царства па до ренесансе (Smith 1884, 9), односно до открића Америке и реформи цркве, (1517.) У научним круговима, сматра се заокруженом временском целином, као и периодом огромних географских проналазака. У том времену, након успостављања хришћанства као владајуће религије, тежило се прилагођавању првобитно омраженог античког говорништва у праксу ново-успостављене религије. У том смислу, коришћен је најпре обичан, прост говор, у сврху обраћања *простом* народу, док је од XI века реторика придобила ваљан и привилегован статус (и) у оквиру црквене власти (Томић 2003, 20).

Ренесанса се односи на развој књижевности и уметности, филозофије и реторике па и целокупне - комуникације. Њен развојни период, започиње у Италији крајем XIV века и означава повратак класичној антици као зачетку културе. У том периоду, реторика постаје комплементарна филозофији у оквиру универзитетске праксе датог времена, добијајући непобитан значај у образовању. С друге стране, хуманизам, за кога се ренесанса везује, оживљава антику и књижевност и стапа их у јединство (Исто).

У средњем веку, биле су заступљене софистицираније форме комуникације. Већ је постојало писмо и људи су углавном комуницирали говором и писаним путем. Шопенхауер у књизи: “Уметничко дело” је истакао да су речи *логика* и *дијалектика* коришћене већ у античко доба и то као синоними, иако означавају две врло различите ствари. Дијалектику као израз први је користио Платон, да би му се убрзо придружио Аристотел, у истом правцу поимања значења (Schopenhauer 2013, 43). Наша сазнања о том времену (и свакако не само о првим формама размене информација) углавном и проистичу захваљујући архивама сачуваних порука које су записивали тадашњи житељи. Примера ради, приповедање, као причање прича у групама из генерације у генерацију, коришћено је као једно од првих начина комуникаирања. Био је то и начин да се пренесе историја, да се преточи традиција из генерације у генерацију и да се чланови породице окупљају међусобно.

Први видови узвишеног комуникаирања у периоду средњег

века, били су списи и закони. Како су међу најобразованијим људима у времену били свештеници (*Комуникација и језик, знаци, говор, писмо* 1968, 321), књиге су се преписивале углавном у манастирским поседима, међутим, многи нису имали приступ књигама. Књиге су биле ретке творевине људске креативности и делатног ума и као такве, од непроцењивог значаја. Све до периода открића штампарске машине у XV веку, мали број одабраних имао је привилегију писмености. Најчешће су то била свештена лица (Исто).

Нови век односи се на историјски период од времена Колумбовог открића Америке, (1492.) па до Октобарске револуције (1917.). Такође се, као временска ставка овог раздобља узима време пада Византије 1453.године, док се као могући завршетак новог века узима и период Првог светског рата, од 1914-1918.године (Драговић и Драговић 2001, 15-17). Иако се сматра да су много пре Колумба Америку открили Викинзи, најновија открића иду у прилог Римљанима (Laguipo 2015). Наиме, они су током похода на *нови свет*, открили нови континент, миленијум пре Колумба (Исто). И у овом новом веку, као писмени (и посебно образовани) појединци, али и као лидери, визионари и предводници, истицана су – свештена лица (Asemoglu i Robinson 2014, 23).

ПОВЕСТ ШТАМПАРСКОЈ МАШИНИ

Будући да се стари век може поносити великим географским открићима, тако се нови век може поносити великим научним, технолошким и привредним открићима, убрзавши претходна географска. Под битним технолошким открићима мисли се, пре свега на проналаске дурбина, компаса и нових врста бродова која су убрзала открића географских предела (Драговић и Драговић, 15-17).

Свакако да су оваква открића допринела и бржем развоју неопходне комуникацијске праксе чиме је несумњиво добила на квалитету. Узимајући у обзир значајније перформансе развоја, број писмених људи се повећава, у чему је кључну улогу имао Гутенбергов изум, проналазак штампарске машине у XV веку, који се такође узима као период почетка новог века, најпре у Европи а потом и шире. Почетком XV века у Европи су постојали сви елементи потребни за штампање али је било потребно да их неко састави. Сматра се да је тај човек био Немац, Јохан Гутенберг. По професији златар, Гутенберг је разумео да појединачна слова могу да се изливају у калупе и потом употребе за бројне комбинације (*Комуникација и језик, знаци, говор, писмо* 1968, 128). Пре Гутенберга, Кинези су увелико штампали таква слова (неких 400 година пре)

али су одустали од свог открића, вероватно због количине симбола у кинескоме писму (Исто).

Проналазак ове машине био је један од највећих изума, свакако и догађаја у историји Запада. Са таквим проналаском може се поредити једино још проналазак парне машине. С тим у вези, штампари су крајем XV века увидели да се штампана страница лакше чита, чиме је штампа постала прва масовна индустрија и зачетник масовне производње. Откриће штампе, неоспорно је допринело убрзавању еволуције писмености и развоја језика нација, као процеса који је започет најпре развојем саобраћајница и целокупне комуникације, крајем средњег века (Исто, 129). Од тог периода, почела је масовна штампа књига,⁶ чиме је расла потреба за писменим људима и целокупним образовањем (Исто), до тада резервисаним претежно за свештенички кадар. Црквени људи били су “стручњаци и професионалци,” користећи се, међусобно једним посебним језиком, латинским. До тада, црква је окупљала свет– писмености и учења, а свештеници бирани међу децом мирјана (Исто, 128).

Штампа је тежила замрзавању, или тако-рећи, хватању у клопку до тада неухватљиве форме говорног језика, доводећи време опет у додир са доста старијом поезијом. У складу с тим, иако је раздвојила говорну од писане речи, штампа је унапредила форме писања и песништво. Писци и песници су могли, по први пут у историји да приђу већем броју читаоца, чиме је покренула сасвим нова епоха, коју можемо назвати епохом књижевности (Исто).

НОВО ДОБА

Модерно или савремено доба односи се на период од завршетка Првог светског рата (1918.) до данас (Драговић и Драговић 2001, 15-17).⁷ Ови периоди се углавном односе на интервале времена, посвећене (или установљене) у част неког од владара или неког од технолошких открића, па се њихово трајање не може узимати са прецизном тачношћу (иако углавном знамо њихове почетке) који се углавном преклапају (Исто).

С обзиром на то да се свет убрзано мења а свест расте, само ће будућност показати какве ћемо нове облике комуникације имати. Свакако да ниједан човек није могао сањати о средствима комуникација каква имамо данас. Компјутери, мобилни телефони, таблет рачунари, интернет комуникација са огромних удаљености, некада су били непојмљиви за свест људског рода. Научно-технолошка

6 Прва штампана књига била је Гутенбергова “Библија у 42 реда”, 1455. године.

7 За неке од аутора, ово доба односи се и на период историје од Француске револуције (1789) до данас;

револуција, у другој половини 19. века, донела је новитете и омогућила развој филма, радија, телевизије и других комуникацијских средстава који су целокупно гледано изменили живот савременика (Костић и Животић 1985, 73).

ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ

У савременом добу имамо сасвим нова комуникацијска средства и комуникацијске канале. Дobar пример је видео-конференција, која се битно разликује од комуникације лицем у лице. У случају видео конференције, може доћи до комуникативних баријера. Комуникативне баријере могу бити механичке, семантичке и психолошке (Томић 2003, 67). Тако, приликом видео-конференције могу се јавити механичке баријере у виду буке, квара, кашњења звука, шума, сецкања видеа, звучних проблема, тиме и неадекватног преношења поруке али и способности оног који комуницира да правилно и истинито реагује на фацијалне експресије (Табс 2013, 43). Овим примером лако се рапознаје сложеност комуникацијских канала у данашњем систему разноликости.

Генерално, савремено доба доноси бројне видове комуникације. Средства и канали какав је интернет несумњиво су допринели доступности свих података које особа жели (а неретко и не жели) да изнесе у јавност. Појава разноликих видова нових канала комуникације (телефони, инстант поруке у виду смс-а или вибер апликације, мејлови), довела је до сталног разматрања постојећих, дакле присутних медија који су преносиоци истих (Вурпе 2008, 15-38). Тиме, поред технолошких средстава комуникације имамо и сасвим индивидуалне начине комуницирања где може и не мора постојати реципијент, односно прималац поруке, као такав.

Дobar пример су и блогови, као савремене верзије личних дневника, где људи могу да пишу о својим животима, чинећи их јавно доступним, дословно свима. Многи блогери постали су интересантни компанијама које су у њима видели сасвим нови канал, односно средство комуникације са клијентима. На тај начин добили су знатно приступачније канале комуницирања, тиме и лакшег добијања повратне информације од стране циљног тржишта, односно потрошача (Табс 2013, 45). Тиме смо добили сасвим нови комуникациони канал савременог доба, који су развиле и (из)користиле претежно млађе генерације савременика. Такви нови (пре)носиоци садржаја, *инфлуенсери*,⁸ постали су уједно и предводници нове професије (Cambridge Dictionary 2019).

⁸ Од енглеске речи *influence* - утицај, или глагола *to influence* – утицати, деловати, настала је именица *influencer* за особу која утиче и/или мења начин мишљења и/или понашања друге особе.

Инстаграм апликација (*Instagram*) постала је *место* сликовних и обједињених говорних и уживо (*live*) постављених садржаја и информација као и битно средство у комуникацији бизнис корисника са својим клијентима. С друге стране, сведоци смо употребе комуникацијских канала који су до скоро углавном били резервисани за инжењере информационих технологија и/или програмере и менаџере а који су, посебно у времену пандемије у години у којој се налазимо (2020.) ушли у свакодневну употребу људи других професија. Посебно се, у том смислу, истакла *Zoom* апликација, врло значајна и у раду студената и професора у школама и на факултетима и тренутно непроцењива у времену *on-line* садржаја. Корисничких апликација све је више чиме се наставља тренд продубљивања, тачније радикалног мењања начина савремених форми комуникације. Питање је да ли је потребно у свему пратити (и испратити) такав тренд и ићи у корак са временом за апликације и мреже које служе једино - преношењу мноштву информација. Као и у свему, и овде је потребан здрав критички став и паметан одабир.

ШТА НОСИ БУДУЋНОСТ

Почетак 21. века, изазован је у сваком смислу, посебно када је реч о комуникацији. Тиме, “древне реторичке традиције комуникације” почињу се примењивати на потпуно нове и другачије начине (Табс 2013, 29). Табс истиче да принципи и мудрости које потичу још из времена Аристотела и старе грчке традиције, Цицерона и старог Рима “сежу до модерних времена”, стапајући се са апликацијама, попут Скајпа, Јутјуба, Фејсбука, уједињујући подкасте, смс поруке, телефоне и веб-семинаре. Стога, “људска комуникација никада није била узбудљивија (Исто)!” У друштву модерности, средства комуницирања су небројива, међутим велики број њих и даље зависи, истоветно као и у примарним (примитивним) друштвима, од чула, пре свега вида и слуха (*Комуникација и језик, знаци, говор, писмо* 1968, 16).

Јасно је да се налазимо у новом добу и времену развоја информационих технологија, тиме и потпуно нових начина комуникације. Међутим, управо ради стицања фундамента истраживања и постављања теоријских темеља, ваља кренути – од почетка. У складу са тим, поставља се питање, који је период историје представља њен почетак и да ли је, као такав, уопште мерљив људским појмовним апаратом, увек условљеним индивидуалним системом вредности и перципирања, тачније - декодирања значења одаслане и/или примљене поруке од стране пошиљаоца (Милетић и Миле-

тић 2017, 41).⁹ Стога и не можемо са прецизношћу тврдити који је тачно то период.

Не тако давно у историји, имали смо знатно суптилније (и рекло би се, несигурније) начине комуникације односно начине њеног преношења чији су се трагови у јавности могли лако изгубити. Италијански аутор Умберто Еко, писао је о брзини којом застаревају нови носиоци записа, чиме смо “натерани” да мењамо сопствени начин размишљања и начине рада (чувања података које желимо сачувати). “Убрзање погодује брисању памћења,” што, без сумње представља “један од најболнијих проблема наше цивилизације” (Каријер и Еко 2011, 19).¹⁰

Тек је током последњих – више од 100 година човек кренуо са савладавањем проблема комуницирања на великим даљинама. У ранијим епохама, када је друштво чинила мања група, племе или породица, лако се могло сазнати шта се дешава у његовој околини (*Комуникација и језик, знаци, говор, писмо*, нав. дело, 210). Комуницирало се усмено а главни начини преношења знања и историје било је приповедање. Тек у поменутом времену пронађен је начин да се свакодневни језик претвори у “шифру погодну за одашиљање” (Исто). Сада коначно затварамо тај круг и враћамо се у стање ствари из којег смо и кренули. Враћамо се у могућност да директно/непосредно разговарамо са човеком којег можемо и видети, али без ограничења каква је, до скоро представљала удаљеност.

С тим у вези, данас се говори о - новом средњем веку (Еко 2001, 54-57). Аутор Еко пише о новој верзији апокалипсе каква се може поредити са остацима теоријских осврта на старе цивилизације, односно средњевековни процес противуречности. Такав пројекат оличеном је, с једне стране - у кризи и пропадању који је описан падом Западног римског царства, а с друге – у процвату, оличеном у концепту хуманизма. Тиме, аутор истиче питање: да ли је реч о “пророчанству или констатацији”, с обзиром да данас “живимо у добу у коме су сви процеси убрзани.” Као закључак наводи да, оно што се дешава у наших пет година, одговара ономе што се догађало у пређашњих пет векова (Исто).

Данас имамо другачију ситуацију јер све што се постави на интернет трајно остаје у том *простору*. Тако-звани Клауд (Cloud-com-

9 Термин *декодирате* саставни је део комуниколошке науке. Као појам, односи се на поимање значења, односно поруке и супротност је енкодирању. Представља завршну фазу сваког процеса комуникације.

10 Еково објашњење новинару када га је, приликом интервјуа запитао о брзини којом застаревају нови носиоци записа.

puting),¹¹ бескрајно је складиште података, оних које поставимо на интернет (Rouse 2019), било то за нас - добро (у смислу складиштења података и могућности да им увек приступимо када су нам потребни, као и да их сачувамо од заборавља) или - лоше, у смислу лаке користи и злоупотребе), уколико неко други жели да преузме, односно приступи истима.

Тиме видимо да је један од најбитнијих комуникацијских канала, ако не и најбитнији у данашњој (савременој) интеракцији међу људима, управо је интернет. Штавише, без интернет конекције више нико не би могао да замисли комуницију у времену у којем живимо.

ЗАКЉУЧАК

Првим људима историје нису била на располагању средства комуницирања каква имамо данас. Ни најближе одређење повезаности, не бисмо могли пронаћи, управо зато што се људско друштво стално развија, а свест (индивидуална и колективна) непрекидно расту. Многи облици људског животног процеса смењују се из лошијег у боље и настајују у времену и простору као најбољи - за тај (одређени) период. У том смислу, мишљења смо да није адекватно нагађање да ли је и шта је добро или лоше, данас.

Уколико бисмо поменути период ренесансе узели као период временске ознаке краја средњег века и у комуниколошком смислу, који је представљао уједно и најплоднији период процвата људске историје (не само у језику и говору него, очито и осталим сферама цивилизацијског развитка), утолико је у новом раздобљу људске историје дошло до трагичног преокрета, где се поред развоја технологије, развија и неслућено скрнављење људске комуникације. Тиме, процват компјутерске технологије довео је до развоја (и до убрзања) комуникације и комуникационих средства, која су омогућила брже преношење информација, али очито и до отуђења људске врсте.

Давне 1968. године група аутора написала је велику (у раду поменути) илусторвану енциклопедију о комуникацији. У једном делу, изрикли су идеју непрестане еволуције какву комуникација као процес показује, истичући веровање да ће кроз двадесетак година таква литература бити увелико застарела и битно другачија од нове и будуће (*Комуникација и језик, знаци, говор, писмо* 1968, 321). Они су навели да ће бити увелико – “научнија у обради грађе,”

¹¹ *Облак* (engl.cloud) настао је инспирисан симболиком облака, који се најчешће користи као приказ Интернета у дијаграмима.

али и да ће оповргнути и преиначити њихове тадашње закључке. У том смислу, сумирали су да ће у будућности постојати тако-звана: “философија-и-наука комуникација”, која је у многим својствима целовитија од оне каква је била до тада (Исто). Разлоге за такве врсте предвиђања дали су управо ради наше способности да информације измеримо математичким путем; ради наше употребе елктронских мозгова као и за решавање задатака у процесу, врло сличном мишљењу (Исто). Такви процеси нагоне нас на даља преиспитивања о природи мисли, о језику, креацији и креативности, о којој је својевремено писао наш научник Н.Тесла (Тесла 2018, 29), као релевантној за даљи развој човечанства. Тиме и за већу спознају чињеница, као спознајну базу за дубљи развој комуникацијске праксе.

Како је истакао професор, свештеник и доктор психологије М.Весин у говору из маја 2020.године - један од услова духовне зрелости, али и зрелости уопште, јесте умеће ћутања. Дакле, “умети заћутати”, што противуречи данас свему око нас. “Противуречи свој пандемји звукова која нас окружују од јутра до касне вечери... Како је мало времена за ћутање (Весин, 2020)!” С друге стране, психолог Пановић, приликом свог говора, рекао је да – човек јесте лишен границе и трансценденције и сам је пред лицем “техноништавила”. Али, “он га је створио, и кривица је сасвим његова. Има све мање радости и среће, а све више стреса и убрзања... (Пановић, 2020).” “Економија није више ту да задовољава потребе људи, јер је човек постао шраф у машини економије, гинући од рада као роб како би економија била успешна. Планета Земља, стога, може да задовољи потребе и преко 30 милијарди људи, али не може задовољити похлепу једног човека (Исто).”

У том смислу, Тесла је писао да - прогресивни развој човека зависи од инвентивности, што је и најважнији продукт човековог креативног мозга. Зато, ултимативна сврха кративности и јесте “потпуно овладавање ума над материјалним свијетом, кроћење сила природе тако да користе људским потребама” (Исто). С тим у вези, уколико се настави еволуцијска орбита раста и развоја људске креативности и овладавања човековог ума над материјалним средствима (али и симболиком и симболима; значењем и перцепцијом знакова...) питање је какве ћемо начине комуникације дочекати у будућности и/или испратити са доласком нових генерација.

Зато један од циљева у времену у којем живимо требало би да буде - чување примарног људског стваралаштва. У складу са тим, како пишу аутори поменуте енциклопедије о комуникацији, језику и говору, свака врста уметности је неприкосновена форма људске

комуникације и њен значај је непобитан. Стога се, у мору иновативних садржаја, људске креације какве су уметност, поезија, књиге, стваралаштво, морају сачувати. Поезија, примера ради, захтева познавање само свог језика и искључиво својих начина служења речи, па је такав начин употребе потпуно друкчији од метода којим се користе научници (*Комуникација и језик, знаци, говор, писмо*, исто).

Свако занимање има свој знаковини језик и систем значења, па се зато различито посматрају и посебно истражују. Тиме, дела човечјих руку и креативности опстају на себи својствене начине постојања (и опстајања) те их, никако не треба запоставити.¹² Штавише, потребно је послушати Теслин (поменути) савет и неговати људску креативност, односно чувати инвентивност која је темељ и најбитнији производ људског креативног ума.

Свакако, на нама је да одредимо средства којима ћемо комуницирати, која ћемо употребљавати и у којој мери, али је битно и да успоримо сваки развитак негативне врсте. Позната нам је легенда о граду Атлантида који је управо због невероватно брзог технолошког напретка, током времена узнапредовао толико да је *појео* људску расу.¹³ Тиме, можемо наставити праксу предвиђања будућности комуникације и да ли ће она бити заснована на машинама, можда и на конекцији мислима или другим облицима испољавања код људи. Али је битно да, као *чиста* хумана формација, (заснована на језику и говору), комуникација остане нетакнута и ни у ком случају подређена делокругу машина.

Иако је говор обновљен и надограђен посредством технолошких иновација, потребно је *господарити* изумима новог доба и не занемарити интеракцију људи лицем у лице. Стога је крајње нужно рационално користити информациону технологију, како би она служила људима, бивајући природни наставак човека (човекових ума, креативности и дела), дакле, првенствено као помоћ у смислу побољшаног рада и олакшаног живота, а не како би својом брзином урушила створено. На нама је да такав развој користимо у сврху већег и квалитетнијег развитка људске расе, науштрб лошег (могућег) цивилизацијског сценарија. Тиме ће и комуникација, уз неоспорне добробити технолошког напретка и убрзања, бити и остати превасходно – људска (хумана) категорија.

12 Када је реч о значају чувања поезије, сведоци смо напрасног и потпуно неоснованог предлога о избацивању једне од најпознатијих књига поезије познате српске поетесе из школске употребе у Србији. Такав, у најблажу руку – неоснован предлог, ретко која држава би приредила будућим школским нараштајима, оскрнављујући на тај начин, сопствено културно и идентитетско наслеђе.

13 Прича о Атлантиди први пут испричана је у Платоновим дијалозима, "Timaeus" и "Critias", написаним око 360 год.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Божиловић Никола. 2008. *Уметност, креација, комуникација*. Ниш: Универзитет у Нишу, Филозофски факултет.
- Весин Милош. 2020. Предавање, Lansing, Illinois, United States (14.05.2020. године).
- Драговић Драго, Иван Драговић. 2001. *Календар кроз историју*. Београд: Ауторско издање.
- Еко Умберто, Жан-Клод Каријер. 2011. *Не надајте се да ћете се решити књига*, Београд: Градац.
- Еко Умберто. 2001. *Свакодневна семиотика*. Београд: Народна књига, Алфа.
- Пановић Влајко. 2020. Предавање, Београд (мај 2020.године).
- Петровић Сретен. 1995. *Реторика*, Београд: Савремена администрација.
- Савремена илустрована енциклопедија. 1968. *Комуникација и језик, знаци, говор, писмо*. Београд: Вук Караџић, Љубљана: Младинска књига.
- Табс Стјуарт. 2013. *Комуникација, принципи и контексти*. Београд: Клио.
- Тадих Љубомир. 1995. *Реторика – Увод у вештину беседништва*. Београд: Филип Вишњић.
- Тесла Никола. 2018. *Моји изуми, аутобиографија*. Нови Сад: Академска књига.
- Томић Зорица. 2003. *Комуникологија*. Београд: Чигоја.
- Милетић Мирко, Невена Милетић. 2017. *Комуниколошки лексикон*. Београд: Универзитет Џон Незбит.
- Костић Бранислав, Радомир Животић. 1985. *Комуникација и култура*. Београд: Грађевинска књига.
- Arthur Schopenhauer. 2013. *L'arte di ottenere ragione*, Roma: Newton Compton editori.
- Asemoglu Daron, Džejms A. Robinson. 2014. *Zašto narodi propadaju*. Београд: Clio.
- Byrne Dara. 2008. "The Future of (the) 'Race'": Identity, Discourse and the Rise of Computer-mediated Public Spheres". Everett Cambridge: MacArthur Foundation Book Series on Digital Learning: Race and Ethnicity Volume.
- Bishop Christopher. 2006. *Pattern recognition and machine learning*. Singapore: Springer.
- Clare, Israel Smith, 1884, *Complete historical compendium; or Short history of the human race, ancient, mediaeval and modern*, London: Forgotten Books.
- Clare, Israel Smith. 1906. *Library of universal history*. New York: Union Book Co.
- Deacon Terrence. 2009. "The evolution of language systems in the human brain". In John Kaas (Ed.) *Evolutionary Neuroscience*, Academic Press.

- Deacon, Terrence. 2010. "A role for relaxed selection in the evolution of the language capacity." *Proceedings of the National Academy of Sciences* 107.
- Gardiner Sir Alan Henderson. 1973. *Egyptian Grammar*. Oxford: The Griffith Institute.
- Laguipo Angela. 2015. "Historians Claim Romans discovered America before Christopher Columbus", *Tech Times*, Интернет: <https://www.techtimes.com/articles/118953/20151224/historians-claim-romans-discovered-america-before-christopher-columbus.htm>, 07/04/2019.
- CambridgeDictionary. 2019. „Meaning of Influencer”. *Dictionary.cambridge.org*. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/influencer> / 03/03/2020.
- Falk, Dean. 2016. "Evolution of brain and culture: The neurological and cognitive journey from *Asutralopithecus* to Albert Einstein." *Journal of Anthropological Sciences*. <http://deanfalk.com/wp-content/uploads/2016/02/2016-JAS.pdf>. 07/04/2019.
- New World Encyclopedia. „History of Petroglyph". <http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Petroglyph>, 05/04/2019.
- Jose de Solis Fray Gaspar. 2006. "Diary of A Visit of Inspection of the Texas Missions", Интернет: <https://www.manataka.org/page1900.html>, 05/04/2019.
- Rouse Margaret. 2019. "A comprehensive look at the path to cloud migrations; definition: Cloud computing". *Tech target*, Интернет: <https://searchcloudcomputing.techtarget.com/definition/cloud-computing>, 08/04/2019.

Ljupka Katana

**A FEW LINES ABOUT THE HISTORY OF
COMMUNICATION;
A VIEW FROM THE ANGLE OF THE NEW TIME**

Resume

The subject of this paper is a theoretical review of the history of human communication, reviewed from the time of its visible development, to this day, and examined through the analysis of the literature of authors who wrote about it. We proceed from the basic definition of the term, in order to explain, through further text, the periods of the beginnings of the communication practice of people through history, which leads to the goal of work. The aim of the research was - to find out through the theory of theoretical experiments the basis of the science of communication, which we come up with by analyzing the results of previous works. In order to look at the tools communicated by the past civilization, all in terms of setting up the base / foundation of further research opus by the authors of this paper, in the capacity of continuing such practice and applying knowledge in the sphere of communication. The results of the work have shown that, although the topic of research is a common topic, communication needs to be deepened through the basics of its development, precisely by insight into its beginnings. Accordingly, the results showed that it is necessary to work on improving the quality of human communication of the modern age, which is possible only through a thorough analysis of (first) its history.

Keywords: Communication, History of Communication, New age, The Social Network.